

BOEKBESPREKINGEN

Kritische Betrachtungen des Herdgeschehens. Een gebundeld verslag van de lezingen en discussies, gehouden op de „Nauheimer Tagung” in 1954 der „Deutsche Arbeitsgemeinschaft für Herdforschung und Herdbekämpfung” onder redactie van prof. dr. K. Thielemann en dr. E. Thielemann. Carl Hanser Verlag München 1955, 271 blz.

Anders dan in het verslag van 1953 kwamen in 1954 ook een aantal critici aan het woord. Voorts treft men enige nieuwe namen aan.

In de inleiding herdenkt de redactie prof. dr. Herbert Siegmund en geeft zij diens slotbeschouwingen bij het congres van 1953 in extenso weer.

Siegmund karakterizeert de uiteenlopende opvattingen op het terrein der haardziekten treffend met de volgende woorden:

„Mit der Fokallehre ist es eine etwas merkwürdige Sache. Die einen meinen, es sei das Zentralproblem der modernen Medizin, andere meinen es sei eine rein heuristische Arbeitshypothese. Herr Bock hat aber unter-schlagen, dass ein ganz grosser Internist gesagt hat „die Fokallehre sei eine Irrlehre, die mit Stumpf und Stiel ausgerottet werden müsste!“. Zwischen diesen 3 Antithesen: Zentralproblem, heuristische Arbeitshypothese oder Irrlehre haben wir zu wählen. Ich bekenne mich als Allgemeinpathologe zu der ersten Behauptung.”

Dit is inderdaad een indrukwekkende samenvatting van het standpunt van een overtuigd aanhanger van de betekenis der leer van de haardziekten voor de pathologie in de geneeskunde.

De hoofdstukken zijn achtereenvolgens:

- I. Het standpunt van de patholoog. Een poging van Rabl en Seelmann om de streptococci volgens serologische gezichtspunten in groepen in te delen.
- II. Het standpunt van de internist, met o.m. een kritische lezing van prof. Esseen.
- III. Het standpunt van de neuroloog.
- IV. Het standpunt van de chirurg.
- V. Het standpunt van de neus-, keel- en oorzaken.
- VI. Het standpunt van de tandarts.
- VII. Het verslag van de Forschungsstelle München van de DAH met een aantal zeer grondig uitgevoerde experimenten over de aard van de sensibiliserende factor in gangreneuze tanden. Volgens de experimenten van prof. Hiller zou het hier om een polypeptide gaan.
- VIII. Einzelvorträge.
- IX. Tafeldiscussie.

De belangstelling van ons tandartsen zal vooral uitgaan naar de lezingen van prof. Ritter en prof. Eschler in hoofdstuk VI.

Ritter brengt uitgebreide statistieken van bacteriologische onderzoeken, welke een belangrijke bijdrage leveren voor het probleem der „focal infection” met zijn nog steeds talrijke aspecten.

E s c h l e r beschrijft een aantal gevallen van „haardziekten” en de samenhang ervan met vitale en non-vitale gebitselementen.

Ook in andere hoofdstukken vindt de lezer talrijke belangwekkende waarnemingen en beschouwingen over haardziekten en gebit, o.a. meerdere artikelen afkomstig van de „Arbeitsgemeinschaft für Diagnostik und Therapie der Herderkrankungen am Krankenhaus Lainz” en van de „Untersuchungsstelle für dentogene Herderkrankungen am Zahnärztlichen Institut der Wiener Universität.”

Het is bij het ingewikkelde probleem van de haardziekten, dat met nagenoeg de gehele problematiek der geneeskunde raakvlakken heeft, wel niet te vermijden, dat ook de geloofsfactor een rol gaat spelen. Daarom is het dan ook met voldoening te begroeten, indien competente geleerden het aandurven, het probleem van alle kanten te benaderen en crover te discussiëren. E g y e d i

ANTOINETTE LANDON. *Thérapeutique dentaire*; uitg. Julien Prélat, Paris 1952 — 126 blz.

De schrijfster, „docteur en pharmacie”, heeft een merkwaardig proefschrift geschreven; zij verzamelde alle stoffen die in de loop der eeuwen werden gebruikt (terecht of ten onrechte) in de mond- en tandheelkunde tot op onze tijd toe (\pm 1950). Haar belangstelling breidde zich uit over ander dan medicamenteus materiaal b.v. bleken van tanden, stoffen bij de prothetiek, en zo ontstond dit merkwaardige boekje.

Van prehistorische tijden af worden in het kort de therapeutische maatregelen beschreven, eerst op zuiver empirische of fantastische grondslag, sedert ongeveer het midden van de 19e eeuw op min of meer wetenschappelijke basis. Dan trekken aan ons voorbij de antiseptica („on en respirait l'odeur, ainsi que celle de l'iodoforme dans tous les cabinets dentaires”,) caustica, analgetica, bleekmiddelen, stoffen bij prothetiek in gebruik, narcotica, locale anesthetica, (tot en met de xylocaïne), vaatvernauwende middelen (tot en met de adrenalinevervangmiddelen), diathermie, radiotherapie, en dan de moderne stoffen, als sulfonamides, penicilline, en verwante middelen; een beschouwing over fluor besluit dit gedeelte.

Dan volgt een bibliografie van 101 nummers en tot slot de „conseils pratiques”, waarin theoretisch en praktisch in het kort gehandeld wordt over bloedstelping, verdovende middelen, analeptica, vaccins, vergiftigingen door stoffen, die de tandarts gebruikt, tandpasta's, sterilisatie, en een lijst van handelingen die geoorloofd zijn aan de Franse tandarts en stoffen, die deze in zijn praktijkkamer moet hebben. Het boekje is 126 bladzijden groot; alles is beknopt, maar verantwoord geschreven in heldere taal.

Ik wil dit boekje gaarne aan iedere mond- en tandarts aanbevelen. Wanneer men het met aandacht doorleest, verrijkt men niet alleen zijn kennis (al behoeft men het niet in alles met de schrijfster eens te zijn) en heeft daarbij genoeglijke uren beleefd.

K. v a n D o n g e n

Dr. Dr. HANS DERICHSWEILER. *Die Gaumennahterweiterung*. Carl Hanser Verlag. München. 135 blz. 32 D.M.

In dit 136 bladzijden tellende en met 106 afbeeldingen geïllustreerde boek worden op overzichtelijke wijze de anatomische en fysiologische omstandigheden uiteengezet, die verband houden met de problemen van de snelle methode der zg. Gaumennahterweiterung. Indicatie en contra-indicatie worden vermeld en aan de hand van vele gevallen, met behulp van foto's en röntgenopnamen toegelicht. Het hoe, waarom en wanneer wordt uitvoerig en nauwkeurig aangegeven, zodat men ook een duidelijk beeld krijgt bij de toe te passen apparaten.

Dank zij de samenwerking met enige specialisten in de rinologie is dit werk zowel voor rinologen als voor orthodontisten van belang, het bevat op beide gebieden zeer veel wetenswaardige gegevens. De problemen, verbonden aan deze snelle expansie, worden evenals de mogelijkheden door de snelle verandering van anatomische en functionele omstandigheden, op duidelijke wijze naar voren gebracht.

Met nadruk wijst de auteur op de omstandigheden die bij het te behandelen kind als geheel zijn waar te nemen, in het bijzonder met betrekking tot antropologische, somatische en constitutionele factoren.

Een speciaal hoofdstuk is gewijd aan de toepassing van deze vorm van therapie bij patiënten met hazelippen en gespleten verhemelte. Ook aan de extractie-therapie wordt in een afzonderlijk hoofdstuk aandacht besteed.

Op korte en duidelijke wijze worden de verschillende hoofdstukken tot een afgerond geheel samengevoegd. Voor elke tandarts met belangstelling voor orthodontische problemen en behandelmethoden een waardevol boek.

J. A. C. Duyzings

C. PHILIP ADAMS. *The design and construction of removable orthodontic appliances*. Londen.

Dit boekje van 96 pagina's, verlicht met 144 afbeeldingen, geeft een zeer goed beeld van hetgeen de auteur in een aantal artikelen in „Dental Practitioner and Dental Record” reeds samenbundelde. Het geeft een inzicht in de zeer vele mogelijkheden, die o.a. zijn speciale methode van verankering biedt. Het is vlot geschreven en het bevat voor de algemene practicus, die zelf orthodontische gevallen voor zijn rekening neemt, tal van nuttige gegevens; de tekeningen van de apparaten zijn bovendien zeer duidelijk.

In de tekst worden de principes van de fysische eigenschappen der materialen besproken, die aangepast dienen te zijn aan de biologische omstandigheden, die zich in een bepaald geval voordoen.

J. A. C. Duyzings

HET OORDEEL VAN DE TANDHEELKUNDIGE STUDENT
OVER ZIJN STUDIE EN TOEKOMSTIG BEROEP

Uitkomsten van een Enquête

Bij een vorige gelegenheid *) werd verslag gedaan van een onderzoek te Utrecht naar de drijfveren waardoor de aanstaande student tot de keuze van de tandheelkunde als zijn toekomstig beroep was gebracht. De beweegredenen tot een dusdanig onderzoek gelden evenzeer — gesteld dat men het van voldoende belang acht — wanneer men enig inzicht wil verkrijgen in het oordeel van hen die na de eenmaal gedane studie-keuze reeds één of meerdere jaren gelegenheid hebben hun oorspronkelijke verwachtingen te toetsen aan de opgedane ervaring tijdens de opleiding tot tandarts.

Voor zover schrijver dezes bekend heeft een dusdanig onderzoek ook bij andere studierichtingen nog weinig toepassing gevonden, waardoor eenheid van opzet en vergelijkingsmateriaal ontbreken. Het oordeel te kennen van de student over zijn studie en toekomstig beroep is althans voor ons vak niet van belang ontbloot, alleen reeds omdat het speculaties en veronderstellingen omtrent de vraagpunten waarover de enquête zakelijke inlichtingen verstrekt, als argumenten uitschakelt.

Men kan natuurlijk de wijze waarop de gegevens zijn verkregen aan kritiek onderwerpen en de betrouwbaarheid in twijfel trekken. Ook kan men van mening zijn dat het enquêteformulier niet omvattend genoeg is geweest dan wel de formulering der gestelde vragen niet de meest passende. Het kan aan een eventuele herhaling der enquête in de toekomst voorbehouden blijven om hierin de noodzakelijk te achten verbetering aan te brengen.

Methode van onderzoek

Gelijk bij het opinie-onderzoek van de nieuwe studenten in de tandheelkunde geschiedde, is ook voor de tweede- en ouderejaars studenten gebruik gemaakt van de schriftelijke vorm van ondervraging door middel van een twaalfal vragen, ten dele betrekking hebbend op feitelijkheden en aldus bedoeld om niet onbelangrijk statistisch materiaal te verwerven aangaande de leeftijdsopbouw, belangstelling en andersoortige gerichtheid bij de studentenbevolking van het Tandheelkundig Instituut te Utrecht.

Ten einde zeker te zijn dat, zoal niet alle dan toch bijna alle studenten hun zienswijze zouden kenbaar maken, werden de formulieren bij de aanmelding voor het nieuwe studiejaar op het T.I. uitgereikt en bij de (verplichte) inschrijving dichtgevouwen in ontvangst genomen. Men

*) T. v. T. november 1955.

kan uiteraard de waarde der verzamelde antwoorden aanvechtbaar achten uit hoofde van gemis aan zekerheid omtrent een juiste en eerlijke weergave van de gevraagde opinie. Het is aan te nemen dat er studenten zijn geweest die zich voor de invulling niet hebben willen inspannen of zich wellicht ook om andere, niet te respecteren redenen van de invulling hebben afgemaakt. Waarneming en ook de antwoorden zelf geven echter grond voor de overtuiging dat de overgrote meerderheid zich voldoende rekenschap heeft gegeven en heeft willen geven van hetgeen van hen verlangd werd, n.l. onbevangen en uit overtuiging antwoord geven op de voorgelegde vragen. Zo gezien is er geen steekhoudend argument om aan het resultaat betrouwbaarheid te ontzeggen zolang geen sterk divergerende uitkomsten van een meer zekerheid biedende dan wel feilloze werkwijze ter beschikking staan.

Aantal ondervraagde studenten

Het aantal studerende waarvan het formulier in ontvangst werd genomen bedroeg 367; hiervan werden 30 door de vrouwelijke studenten der gezamenlijke studiejaren ingeleverd. Zij vormen dus 8% van het totaal of 1 op elke 11 mannelijke.

Van de in tabel 1 vermelde totalen dient te worden opgemerkt dat als tweedejaars studenten zijn samengevat al degenen die reeds een jaar tevoren waren ingeschreven, ongeacht of zij tot de praktische oefeningen van het tweede jaar zijn toegelaten. In het totaal der zesdejaars studenten zijn ook vervat degenen die in feite reeds langer studeren en b.v. als zevendejaars studenten zouden kunnen worden betiteld.

Leeftijdsopbouw

Het werd van belang geacht inzicht te verwerven in de leeftijd der studenten van de afzonderlijke studiejaren, in tabel 1 geanalyseerd. Als meest opvallend verschijnsel blijkt daarbij de sterke spreiding, wisselend van 16 tot ouder dan 34 jaar. Voorts valt op de sterk uiteenlopende bezetting der verschillende studiejaren: 94 in het tweede en 33 in het vierde. De verklaring hiervan moet voor een belangrijk deel worden gezocht in de vertraging bij het (met goed gevolg) afleggen van de beide delen van het kandidaatsexamen.

Gaat men na welke leeftijdsgroepen in de onderscheidene studiejaren domineren, dan blijken dit voor het tweede studiejaar de groep van 19- tot 22-jarigen, voor het derde studiejaar die der 22- en 23-jarigen te zijn, al is het aantal ouderen en belangrijk ouderen in de meerderheid. In het vierde studiejaar zijn het de 23-jarigen die verreweg de grootste groep vormen, al zijn de ouderen bijna even groot in aantal. De gezamenlijke studenten van 23 tot 25 jaar vormen de meerderheid in het vijfde studiejaar, terwijl in het zesde 68 van de 88 klinische praktikanten in leeftijd wisselen van 24 tot 28 jaar.

Overziet men de gehele studentenbevolking van het T.I. dan is 12% niet ouder dan 20 jaar en 16% variërend van 28 tot 35. Het zwaartepunt is gelegen bij de leeftijdsgroep van 21 tot 27 jaar, welke 70% van het totale aantal uitmaakt. Deze opbouw wijkt niet onbelangrijk

TABEL I
Leeftijd der tandheelkundige studenten

leeftijd	Studiejaren:						totaal
	II	III	IV	V	VI		
16	1 (1)						1 (1)
17	—						
18	5	1					6
19	13 (2)	1					14 (2)
20	14 (2)	8 (1)					22 (3)
21	16 (1)	4	5	2			27 (1)
22	14 (1)	15 (5)	5	8 (1)			42 (7)
23	9 (1)	12	12 (2)	10	7		50 (3)
24	5	5	3	15 (3)	11 (2)		39 (5)
25	3	5	2	16	16 (1)		42 (1)
26	4	9	2	7	15 (3)		37 (3)
27	5 (1)	1	2	4 (1)	11 (1)		23 (3)
28	1	5	1	6	15		28
29		1		1	6		8
30	2	1		2	1		6
31					1		1
32		1		2	3		6
33			1				1
34	1				1		2
ouder	1	3		4 (1)	1		9 (1)
	94 (9)	72 (6)	33 (2)	77 (6)	88 (7)		364 +3 (30)

cursief: aantallen vrouwelijke studenten in de totalen begrepen.

af van de verhoudingen bij de universiteit in haar geheel *), gelijk uit onderstaand lijstje blijkt.

Leeftijd der studenten

- a. Jonger dan 21 jaar: universiteit 20,3%; tandheelkunde 12%.
- b. 21—27 jaar: „ 55,9%; „ 70%.
- c. Ouder dan 27 jaar: „ 23,7%; „ 17%.

Neemt men de groepering iets anders, dan blijkt dat 6/7 van de bezetting van het Tandheelkundig Instituut wordt gevormd door studenten van 20 tot 28 jaar, waarbij de 23-jarigen het sterkst zijn vertegenwoordigd.

*) Toestand op 1 april 1955 („Sol Justitiae” van 13 januari 1956).

Vooropleiding

Een ander punt van ondervraging had betrekking op de herkomst der studenten ten aanzien van de genoten vooropleiding. Uit de ontvangen opgaven blijkt dat 301 of wel 84% de h.b.s. heeft doorlopen, tegen 60 of 16% die van het gymnasium afkomstig zijn. 4 Studenten hadden door middel van het extraneusexamen zich toegang tot de studie verschaft.

TABEL 2
Voorafgegene v.h.m.o. opleiding der studenten

Studiejaren:	II	III	IV	V	VI	Totaal
H.b.s. B . . .	77	60	26	63	75	301 = 84%
Gymnasium B .	17	11	6	13	13	60 = 16%
Extraneus . . .	1	—	1	1	1	4
Niet ingevuld	2					365 + 2

Het onderzoek naar de levensbeschouwelijke gerichtheid van het genoten onderwijs toont aan dat 59% der studenten afkomstig is van een openbare inrichting van v.h.m.o. tegen 24% van een rooms-katholieke en 17% van een christelijke instelling van middelbaar of voorbereidend hoger onderwijs.

TABEL 3
Opleiding naar levensbeschouwelijke grondslag

Studiejaren:	II	III	IV	V	VI	Totaal
Openbaar . . .	51	34	18	39	50	192 = 59%
R.k.	24	15	3	16	21	79 = 24%
Chr.	15	12	6	13	10	56 = 17%
Montessori . .	2			2	1	5
Niet ingevuld (34) *	7	8	6	6	7	332 + 34 *

Motieven voor de studiekeuze

Hadden de eerste vragen betrekking op objectieve gegevens, de volgende vraag betrof een onderzoek naar de subjectieve kant. Gevraagd werd n.l. naar de overwegingen die indertijd tot de keuze van de tandheekkundige opleiding hadden geleid. Als leidraad bij de beantwoording werd een scheiding gemaakt in de verwachtingen aangaande:

- de studie als zodanig;
- de maatschappelijke positie van de tandarts;
- de dagelijkse werkzaamheden in de thk. praktijk;
- de financiële vooruitzichten van het beroep.

TABEL 4

Welke overwegingen tot keuze van tandheekkundige deden besluiten:

- a. de studie als zodanig;
- b. de maatschappelijke positie van de tandarts;
- c. de dagelijkse werkzaamheden in de tandheekkundige praktijk;
- d. de financiële vooruitzichten van het beroep.

Studiejaren:	II	III	IV	V	VI	Totaal	mnl.	vr.	verhouding
a+b+c+d	16	10	5	9	9	49	46	3	15 : 1
a+b+c	3			3	4	10	10	—	10 : 0
a+c+d	7	3	1	3	3	17	16	1	16 : 1
b+c+d	4	5	1	—	2	12			(verhouding
a+b+d	—	—	—	—	—	—	—	—	aantal mnl. tot
a+b	2	2			3	7	6	1	vr. stud.)
a+c	8	4	4	6	9	31	27	4	(11 : 1)
a+d		1		1	3	5	5	—	
b+c	5	3		7	4	19	18	1	
b+d	2		1		1	4	4	—	
c+d			3	3	3	9	8	1	
a	7	14	2	8	10	41	35	6	6 : 1
b	5	4	2	4	6	21	20	1	20 : 1
c	33	27	13	28	24	125	115	10	11 : 1
d	1			1	2	4	4	—	
totaal						354	326 + 28		

Overwegingen:

a + b + c + d = 49 totaal
 3 factoren 40
 2 factoren 68
 (waarvan a + c = 31)

c = 125
 a = 41
 b = 21
 d = 4

a totaal 155 = 23,8%
 b „ 123 = 18,9%
 c „ 273 = 41,8%
 d „ 101 = 15,5%

1 factor 191

191

Het verkregen materiaal vertoont een sterke spreiding zowel naar het aantal der motieven als naar de wisselende combinatie in de ontvangen antwoorden.

Zo beschouwen 49 studenten alle vier genoemde factoren als voor hun keuze beslissend; 40 hadden aan drie ervan een beslissende waarde toegekend en 68 aan twee. Van de ondervraagden bleken 191 slechts één der genoemde beweegredenen als voor hen geldend te noemen.

Analyseert men deze laatste categorie het eerst, dan blijkt uit deze 191 antwoorden dat 65% van hen door de dagelijkse werkzaamheden in de tandheelkundige praktijk dermate waren aangetrokken dat zulks op zich zelf hun studiekeuze had bepaald. Gevoegd bij de uitkomsten der eerder genoemde combinaties in de antwoorden blijkt dat door niet minder dan 80% der mannelijke studenten deze overweging werd aangewezen als voor hen uitsluitend resp. mede beslissend te zijn geweest bij de studiekeuze; voor de vrouwelijke in ruim 70%. Daarnaast gevoelde 21.5% zich uitsluitend aangelokt door de studie op zichzelf. Verrassend is wederom het geringe aantal van hen (4 in totaal) dat zich alleen door de financiële vooruitzichten heeft laten leiden.

Gaat men nu nog na welk aandeel de afzonderlijke overwegingen bij de studiekeuze hebben uitgemaakt, dan blijkt dat van de 652 in totaal aangegeven factoren de dagelijkse werkzaamheden in de tandheelkundige praktijk de meeste aantrekkingskracht hebben uitgeoefend, n.l. in 41,8% van het totaal. De tweede plaats moet worden toegekend aan de studie als zodanig 23,8%, terwijl het minst zwaar geldende motief gezocht moet worden in de (veronderstelde) financiële vooruitzichten: 15,5%.

Hierbij mag niet onvermeld blijven dat een gelijke rangorde ook bij de enquête onder de a.s. studenten indertijd kon worden vastgesteld.

In het kader van het eigenlijke opinie-onderzoek appelleerde de volgende vraag aan de kritische instelling der studiosi: „beantwoordt de studie tot dusver aan uw verwachtingen?”

Uiteraard mocht het resultaat hiervan met gerechtvaardigde nieuwsgierigheid worden tegemoet gezien; het betreft immers niet minder dan

TABEL 5
Beantwoordt studie aan verwachtingen?

Studiejaar	II		III		IV		V		VI		Stud. totaal	totaal	afzonderlijk		
	m.	v.	m.	v.	m.	v.	m.	v.	m.	v.			m.	v.	
ja:	66	+5	39	+2	27	+1	49	+3	35	+4	216 + 15	= 231	= 63,5%	65%	50%
neen:	18	+4	28	+4	6	+1	24	+3	41	+3	117 + 15	= 132	= 36,5%	35%	50%
betr. theoretisch	14	+3	18	+2	3	+1	16	+1	27	+2	78 + 9	= 87		$\frac{2}{3}$	$\frac{3}{5}$
„ praktisch	7	+1	13	+3	4		18	+1	25	+1	67 + 6	= 73		$\frac{1}{2}$	$\frac{2}{5}$

een toetsing aan een in de meeste gevallen langdurige ervaring. Welnu, uit de ontvangen antwoorden blijkt dat 63,5% ervan, dus bijna 2/3, bevestigend luidt, terwijl 36,5% een ontkenning inhoudt. Opvallend is hierbij dat van de vrouwelijke studenten de ene helft niet, de andere wel in haar verwachtingen was teleurgesteld. Op de vraag naar het deel der opleiding dat tot deze teleurstelling had geleid, blijkt dat deze vrijwel gelijkelijk de theoretische studie als de praktische oefeningen betreft, al is de eerste ietwat overwegend (53%). Analyseert men de ontvangen antwoorden naar het geslacht der ondervraagden, dan is de verhouding voor de mannelijke studenten gunstiger dan voor de vrouwelijke. Van de eersten beantwoordde 63,5% de gestelde vraag bevestigend en 36,5% met neen. Zij nog vermeld dat de teleurstelling bij 14 der ondervraagden zowel door de theoretische studie als door de praktische oefeningen was gewekt.

De studie opnieuw kiezen?

Om een indruk te krijgen in welke omvang de teleurstelling feitelijk resulteerde in het gevoel een verkeerde studiekeuze te hebben gedaan, werd een bekentenis uitgelokt door middel van de volgende vraag: „als u nog voor de beslissing stond, zoudt u dan de tandheelkundige studie opnieuw kiezen?” Uit de ontvangen antwoorden blijkt dat 5/6 der studenten de studiekeuze niet betreurt; de overigen ten getale van 62 doen dat blijkbaar wel. (Bij de vrouwelijke studenten vormen deze laatsten bijna het vierde deel).

TABEL 6
Nogmaals studie kiezen?

Studiejaar	II	III	IV	V	VI	Stud. totaal	m.	v.
1. ja:	89	65	26	58	63	301		
2. neen:	4	9	6	20	23	62	55	7
3. Gedeelte van totale aantal			(1/5)	(1/4)	(1/4)			
Geen antwoord						4	(7%)	(23%)
<i>Welke studie dan wel?</i>								
Medicijnen	1	7	2	8	16	34		
Diergeneeskunde			1			1		
Geologie		1	1			2		
Economie			1		1	2		
Ingenieursstudie				1		1		
Rechten						1		
Biologie						1		
Handel						1		
Archeologie of filosofie.						1		
Wis- en natuurkunde . .						1		
Geen nadere aan- duiding						17		

Wat bij beschouwing van tabel 6 in het oog valt is het grote aantal klinische studenten bij de groep der teleurgestelden in hun studiekeuze, twee derde van het totaal. Men is geneigd een verklaring niet zo zeer te zoeken in de sfeer der klinische studie maar eerder in een zekere cumulatieve werking der onlustgevoelens waarmede de opleiding voor de betreffende studenten blijkbaar gepaard gaat.

Gevraagd naar de studie welke in dat geval hun voorkeur zou hebben, blijkt dat niet minder dan de helft (34) de studie in de geneeskunde zou hebben gekozen. Van de overigen had 1 voorkeur voor de diergeneeskunde; 2 preferen de geologie; 2 de economie, terwijl 1 zich tot de ingenieurstudie voelde aangetrokken. De studie in de rechten, de biologie, de wis- en natuurkunde en de archeologie werden elk door 1 student als meer bij hun ambities passend beschouwd; 1 prefereerde de handel, terwijl 17 blijk gaven niet te weten in welke richting zij hun belangstelling dan zouden hebben te richten.

Tijd en inspanning voor de studie

Aangaande een omstandigheid welke mogelijkerwijs met het voorgaande verband zou kunnen houden, werd getracht iets te weten te komen door middel van de vraag: „vergt de opleiding meer tijd en inspanning dan u zich had voorgesteld?” Deze vraag ontlokte een in meerderheid bevestigend antwoord, n.l. van 225 studenten tegenover 138 die blijkbaar daar niet over konden klagen. Een verhouding dus van 62%, die hieronder in meerdere of mindere mate gebukt gaan tegenover 38% voor wie in dat opzicht de studie geen bezwaren oplevert. De vrouwelijke studenten schijnt de studie iets zwaarder te vallen dan hun mannelijke lotgenoten; bij de eerstgenoemden zijn het er twee van de drie en bij de laatsten ongeveer drie van de vijf.

TABEL 7
Vergt studie meer tijd en inspanning dan verwacht?

Studiejaar	II	III	IV	V	VI	totaal 129 + 9	totaal 138
<i>neen</i>	36 + 3	20 + 1	12	37 + 4	24 + 1	129 + 9	138
<i>ja</i>	48 + 6	45 + 5	19 + 2	35 + 1	58 + 6	205 + 20	225
betreft: <i>theoretisch</i>	35 + 6	36 + 2	5	18	31 + 3	125 + 11	136
<i>praktisch</i>	15 + 2	9 + 4	12 + 2	29 + 2	27 + 3	114 + 15	129
	m. v.	m. v.	m. v.	m. v.	22 + 2 m. v.	m. v.	m. + v.
theor. en prakt.:							
14 totaal							

Ten aanzien van het IIe en IIIe studiejaar blijken de studenten sterk onder de invloed te staan van de hen betreffende delen van het kandidaatsexamen. Voor de zesdejaars zijn het vermoedelijk de herinnering aan het tweede deel van het doctoraal en de verwachtingen aangaande het tandartsexamen die op hun oordeel het stempel drukken.

Niettemin treffen de tot uiting gebrachte bezwaren de praktische oefeningen in vrijwel gelijke mate als de theoretische studie. Vooral de preklinische practica schijnen bij vele ouderejaars, ook al hebben zij deze allang achter de rug, minder aangename herinneringen te hebben achtergelaten. De zesdejaars maken er ten minste in belangrijke mate en met nadruk melding van!

Voor het overige is de ietwat gedeprimeerde conclusie der ouderejaars vrijwel in overeenstemming met de uitspraak van veel klinische studenten dat zij na een dag van patiëntenbehandeling des avonds weinig energie meer over hebben voor theoretische verdieping. Welke waarde aan deze bevindingen in het algemeen moet worden toegekend moge hier buiten beschouwing blijven, zij rechtvaardigen waakzaamheid tegen elke vorm van onbewuste verzwaring der studie.

Oordeel over toekomstig beroep

Het ligt in de lijn te veronderstellen dat de student van huis uit positieve gevoelens koestert tegenover zijn toekomstige beroep, vanwaar anders zijn keuze? Waar echter de uitoefening in het huidige tijdsgewricht velerlei ontstemming wekt waarover in collegiale kring en ook daar buiten als regel niet met terughouding wordt gesproken, is het zeker niet uitgesloten dat evenzeer het oordeel der studenten er de invloed van ondergaat.

Ten einde hieromtrent iets concreets aan het licht te brengen bevatte het enquêteformulier de volgende vraag: „is uw oordeel over uw toekomstig beroep tijdens uw studie ongewijzigd gebleven, gunstiger geworden dan wel minder gunstig geworden?”

TABEL 8
Oordeel over toekomstig beroep

Studiejaar	II	III	IV	V	VI	totaal		
ongewijzigd	68 + 8	43 + 2	20 + 1	41 + 5	44 + 4	216 + 20	236	
gunstiger . . .	16 + 1	21 + 3	9	19 + 1	15 + 1	80 + 6	86	
minder gunstig	1	4 + 1	1 + 1	11	21 + 2	38 + 4	42	
	ongewijzigd + gunstiger					296 + 16	322	= 88½ %
	minder gunstig					38 + 4	42	= 11½ %

De grote meerderheid — bijna twee derde — verklaarde dat haar instelling ongewijzigd was gebleven, terwijl naast deze 236 bovendien 86 gunstiger over het beroep waren gaan denken. Van 42, d.w.z. 11% was echter het oordeel er niet op vooruit gegaan. Naar de gronden waarop deze wijziging ten ongunste is gebaseerd kan men slechts gissen; uit gesprekken met studenten blijkt dat zij zich met de toenemende dominantie van de ziekenfondspraktijk volkomen vertrouwd hebben gemaakt en deze omstandigheid hun oordeel weinig beïnvloedt.

Lidmaatschap gezelligheidsverenigingen

Om na te gaan welke plaats de studentenorganisaties bij de tandheeskundige studenten innemen, werd tevens getracht omtrent het nihilisme vergelijkbaar materiaal te verzamelen. Het totale aantal leden van alle gezelligheidsverenigingen beloopt volgens de ingekomen antwoorden 159 of 52%, waarbij er vrijwel geen verschil bestaat tussen de beide seksen. Daarnaast bleken er nog 71 studenten voorheen lid te zijn geweest. Uit het grote aantal van hen in het 6e studiejaar (30) — bijna de helft — mag worden afgeleid dat velen van hen het gezelligheidsverkeer ter wille van de studie hebben opgeofferd.

TABEL 9
Lidmaatschap gezelligheidsverenigingen

Studiejaar	II	III	IV	V	VI	totaal	m + v
Lid	45 + 5	26 + 6	15 + 1	33 + 4	21 + 3	140 + 19	159 = 52,6%
Geen lid . .	41 + 4	43	9 + 1	38 + 2	61 + 4	131 + 11	142 = 47,3%
Gewezen lid	12 + 1	8	7 + 1	10 + 2	29 + 1	66 + 5	71
Lid 159; actief deelnemend	116, (105 + 11)						
	matig 20						

Vergeleken met de omvang van het nihilisme onder de gehele academiebevolking, 48%, staan de tandheeskundige studenten precies op de grens van het algemeen gemiddelde. (Voor de afzonderlijke faculteiten lopen de percentages uiteen).

Gevraagd naar de actieve deelneming aan het gezelligheidsverkeer meenden 105 mannelijke studenten op het totaal van 140 dit van zichzelf te kunnen verklaren; van de vrouwelijke het derde deel.

Liefhebberijen

De mens leeft niet bij brood alleen, ook de tandheeskundige student niet en zo ging de nieuwsgierigheid ook uit naar zijn liefhebberijen.

Van de 320 studenten die op de desbetreffende vraag antwoord hebben gegeven luidt dit van 275 bevestigend; in totaal 45 (w.o. 4 vr.)

verklaarden er geen liefhebberijen op na te houden, terwijl op de 9 overige formulieren hieromtrent niets was medegedeeld.

Beziet men het geheel der antwoorden omtrent met name genoemde liefhebberijen dan behoeft voorshands voor Fachsimpelei niet te worden gevreesd. Uit de welhaast overstelpende veelheid (78) moesten ter wille van een overzicht de liefhebberijen in rubrieken worden samengevat. Zo worden op artistiek terrein niet minder dan 20 vormen genoemd, waaronder deels van creatieve aard (schilderen door 1 student, tekenen door 11), deels van belangstellend en van actie karakter (muziek in totaal door 85 geënquêteerden). Toegewijd aan de literatuur blijken 50, aan de fotografie (incl. film 1) 145 studenten. Op het gebied van de biologische wetenschap worden zeven vormen met name vermeld; op sociaal en geestelijk terrein 9.

Dat de sport een belangrijk aandeel vertegenwoordigt behoeft nauwelijks te worden aangetekend. Buiten de sport zonder nadere aanduiding (96) zijn niet minder dan 26 vormen vertegenwoordigd, waaronder voor schaken 8, tennis 20, hockey 12, schermen 2, atletiek 2, jacht 43, zweefvliegen 1 verknochte. Natuurlijk ontbreken ook de watersport met 14 en zwemmen met 18 liefhebbers niet.

Dat tandheekkundige studenten ook algemene technische belangstelling bezitten is niet verwonderlijk. Radio met 10, elektrotechniek en verbrandingsmotoren met 11 vermeldingen, nemen daarbij de belangrijkste plaats in.

Verscheidene geënquêteerden waren door hun veelzijdigheid op dit gebied dermate bevangen dat zij zich hebben bepaald tot de mededeling dat zij er „diverse”, „vele”, „zovele”, „ontelbare” liefhebberijen op na houden, „te veel om op te noemen”! Eén verklaarde alles interessant om iets van te weten.

Het grootste aantal der liefhebberijlozen wordt gevonden in het 6e studiejaar; aldaar ontbreekt het een belangrijke meerderheid aan voldoende tijd om naast de studie zich ook daarmee bezig te houden. Dit geldt trouwens eveneens voor de vijfdejaars. In tabel 10 vindt men een specificatie van de verklaringen ten deze.

TABEL 10
Tijd voor liefhebberijen?

Studiejaar	II		III		IV		V		VI		Totaal		Totaal
	m.	v.	m.	v.	m.	v.	m.	v.	m.	v.	m.	v.	
ja	52	5	37		17	1	28		25	1	159	7	166
(te, zeer) weinig	18	3	22	1	6		29	5	32	3	107	12	119
geen tijd . . .	7		12		3	1	6	1	20	1	48	3	51
geen antwoord	9		—		5		8		6		28		28

Spoorstudenten

Als laatste werd gestreefd naar gegevens aangaande de omvang van het woonverblijf buiten de universiteitstad, hetzij als spoor- dan wel als forens-student. Uit de gepubliceerde gegevens omtrent alle faculteiten blijkt dat van het totaal 17,2% buiten de gemeente Utrecht woonachtig waren in het vorige jaar. Voor de tandheelkunde blijkt het percentage (16,7) daar niet noemenswaard van af te wijken, gelijk uit onderstaande cijfers voor de verschillende studie jaren blijkt. Behoeft te worden vermeld dat de scooter als vervoermiddel bij de forens-studenten in ere is?

TABEL 11

Studiejaar	II		III	IV	V		VI	tezamen			
	m.	v.			m.	m.		v.	m.	v.	
Spoorstudent	14	+ 2	14	—	7	+ 1	7	42	+ 3	45	
Forensstudent	3		5	+ 1	1		1	5	15	+ 1	16
							totaal	57	+ 4	61	

Het oordeel der studenten over de uitslag

De uitslag der enquête werd voorgelegd aan een bijeenkomst van tandheelkundige studenten en gaf aanleiding tot verschillende commentaar.

Zo werd twijfel uitgesproken aan de betrouwbaarheid der antwoorden, die wellicht meer waren ingegeven door vrees voor identificatie dan door overtuiging!

Ook de vraag naar de motieven bij de studiekeuze, met name de financiële vooruitzichten van het beroep zou bij de beantwoording op een zekere gêne zijn afgestuit om er zich openlijk over uit te spreken. Voor het overige werd verondersteld dat het de studenten aan voldoende kennis van zaken ontbrak om dit te kunnen beoordelen. Een voorstelling omtrent de maatschappelijke positie van de tandarts berust eveneens meer op de persoonlijke waardering van de student dan op de publieke waardering van zijn toekomstige status.

Anderzijds was het opgevallen dat de gebleken voorkeur voor de dagelijkse werkzaamheden in de praktijk een typische curve over de opeenvolgende studie jaren vertoonde. De geleidelijke daling na het eerste jaar werd uitgelegd als een toenemende reactie op het karakter der preklinische oefeningen. De overgang naar de klinische afdeling in het vijfde jaar werd beschouwd als de prikkel tot een meer positieve waardering, die echter in het zesde (en latere) jaar onder de drukkende werking van de studie-evenementen (examens) weer verbleekte.

Voor wat betreft het oordeel over het beroep werd opgemerkt dat zulks op twee verschillende aspecten betrekking kon hebben: enerzijds de

tandheelkunde met al haar moderne toepassingen, daarnaast echter de praktijk zoals die er onder invloed van de beperkende factoren in werkelijkheid uitziet. De vraagstelling bood ruimte voor beide interpretaties.

Van andere zijde werd de mening gehuldigd dat de negatieve uitspraak omtrent de studiekeuze een gevolg konden zijn van ongemotiveerd optimistische verwachtingen die wel tot teleurstelling moesten leiden. Men vond voorts het percentage der studenten bij wie de studie niet aan de verwachting beantwoordde, vrij hoog en betreurde het dat de gronden waarop die conclusie berustte, niet tevens waren bekend gemaakt.

De discrepantie tussen het aantal in de studie teleurgestelden (132) en het aantal van hen dat niettemin de studie opnieuw zou hebben gekozen als zij tevoren alles hadden geweten (70), werd aldus verklaard dat de eerste uitspraak moet worden gezien met betrekking tot de studie en de laatste als gericht op het toekomstige beroep.

Met het bovenstaande werd het onderzoek afgerond. Gepoogd is enig materiaal te verkrijgen, aan de hand waarvan een voorstelling kan worden gevormd aangaande omstandigheden en verschillende factoren, de studie en de studenten betreffende, waarvan kennisneming ook buiten de kring van het onderwijs geacht kan worden niet van belang ontbloeit te zijn.

P. H. B u i s m a n